

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTDA PEDAGOGIK JARAYONNI LOYIHALASHTIRISH

Sanginova Gulnoza Baxodirovna

Qo'qon Universiteti O'qituvchisi

Usmonova Dilyona Dilshodjon qizi

Maktabgacha Ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

+998958140630

udilyona@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20372850>

Annotatsiya: Ushbu ishda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni loyihalashtirishning mazmun-mohiyati, zamonaviy yondashuvlari va usullari yoritilgan. Loyihalashtirish jarayonida "Ilk qadam" davlat dasturining o'rni, bolalarning yosh xususiyatlariga mos maqsadlar qo'yish va ta'limiy faoliyatlarni rejalashtirish bosqichlari atroflicha tahlil qilingan. Shuningdek, tarbiyachining ish faoliyatini to'g'ri tashkil etishi, o'yin va o'quv faoliyatlarini o'zaro bog'lash hamda natijalarni baholash masalalari sodda tilda bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Loyihalashtirish, pedagogik jarayon, maktabgacha ta'lim, tarbiyachi, davlat dasturi, rejalashtirish, bola shaxsi, ta'limiy faoliyat, integratsiya, kuzatish.

Kirish: Maktabgacha ta'lim bu inson hayotining eng muhim poydevori hisoblanadi. Bu davrda bola dunyoni o'rganadi, o'zining ilk ko'nikmalarini shakllantiradi va jamiyatga moslashadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) ta'lim-tarbiya jarayoni o'z-o'zidan amalga oshmaydi. Buning uchun tizimli, puxta o'ylangan va ilmiy asoslangan reja kerak bo'ladi. Mana shu jarayonni biz pedagogik jarayonni loyihalashtirish deb ataymiz. Loyihalashtirish shunchaki qog'ozga reja yozish emas. Bu tarbiyachining bolalar bilan o'tkazadigan har bir daqiqasini mazmunli qilish, ularning qiziqishlarini inobatga olish va kelajakdagi natijani oldindan ko'ra bilish san'atidir. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar o'zgardi. Endi asosiy e'tibor bolaga faqat bilim berishga emas, balki uni mustaqil fikrlashga, ijodkorlikka va muammolarni hal qilishga o'rgatishga qaratilgan. Ushbu ishda biz pedagogik jarayonni loyihalashtirishning asosiy qoidalari va uni samarali tashkil etish yo'llari haqida so'z yuritamiz. Loyihalashtirishda tarbiyachining o'z ishini oldindan tasavvur qilishi va uni bosqichma-bosqich rejalashtirishidir. Buning asosiy maqsadi bolalarning rivojlanishi uchun xavfsiz, qiziqarli va samarali muhit yaratishdir. Loyihalashtirish jarayonida tarbiyachi "Men nima o'rgatmoqchiman?", "Qanday usul bilan o'rgataman?" va "Natija qanday bo'ladi?" degan savollarga javob izlaydi. Bu jarayon davlatimiz tomonidan tasdiqlangan "Ilk qadam" dasturi va davlat talablariga asoslanishi shart. O'zbekistonda maktabgacha ta'limning asosi "Ilk qadam" davlat dasturidir. Pedagogik jarayonni loyihalashtirishda tarbiyachi ushbu dasturdagi yo'nalishlarga tayanadi. Bularga jismoniy rivojlanish, ijtimoiy-hissiy rivojlanish, nutq va muloqot, bilish jarayonlari hamda ijodiy rivojlanish kiradi. Loyihalashtirish jarayonida tarbiyachi mana shu beshta sohani o'zaro bog'lagan holda faoliyatlarni rejalashtiradi. Bu integratsiyalashgan yondashuv deb ataladi va bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydi. Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki jarayonni loyihalashtiruvchi muhandis hamdir. U bolalarning ehtiyojlarini o'rganadi, ularning nimalarga qiziqishini kuzatadi va shunga qarab o'quv materiallarini tayyorlaydi. Yaxshi loyihalashtirilgan jarayonda tarbiyachi asosiy rolda emas, balki yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etadi. Bola esa jarayonning markazida bo'ladi. Tarbiyachi har bir mashg'ulotni shunday loyihalashtirishi kerakki, unda bola o'zini erkin his qilsin, savollar bersin va mustaqil ravishda biror narsani kashf qilsin.

Bog'chada ishlashni shunchaki bolalarga qarab turish deb o'ylaydiganlar adashadi. Aslida, har bir kunimiz, har bir mashg'ulotimiz orqasida katta bir mehnat va puxta o'ylangan reja yotadi. Pedagogik jarayonni loyihalashtirish bu bizning ish xaritamizdir. Tasavvur qiling, uzoq yo'lga chiqmoqchisiz, agar xaritamiz bo'lmasa, qayerga borishni bilmay adashib qolasiz. Bog'chada ham shunday: agar biz har bir kunni oldindan loyihalashtirmasak, bolalarga nima beryapmiz, ular nimani o'rganyapti buni bilolmay qolamiz. Loyihalashtirish deganda ko'pchilik faqat qog'oz to'ldirishni tushunadi. Yo'q, bu shunchaki hujjat emas. Bu ertaga bolalar bog'chaga kelganda ularning ko'zlari quvonchga to'lishi uchun, har bir daqiqasi mazmunli o'tishi uchun qilinadigan ijodiy tayyorgarlikdir. Biz bolalarning yoshini, xarakterini va nimalarga qiziqishini hisobga olib, ta'lim jarayonini xuddi bir chiroyli bino qurgandek qurishimiz kerak. Bugungi kunda bizning eng yaqin yordamchimiz "Ilk qadam" davlat dasturidir. Bu dastur bizga yo'l ko'rsatadi. Lekin loyihalashtirish jarayonida tarbiyachi o'zining mahoratini ko'rsatishi kerak. Dasturda berilgan maqsadlarni hayotga qanday tatbiq etamiz? Masalan, bolaga "tabiatni sevish kerak" deb quruq gapirgan bilan u tushunmaydi. Biz jarayonni shunday loyihalashtirishimiz kerakki, bola o'zi gul eksin, uni sug'orsin va o'sishini kuzatsin. Mana shu haqiqiy pedagogik loyihadir. Loyihalashtirishda beshta asosiy sohani unutmaslik kerak. Bular: bolaning sog'lig'i, uning odamlar bilan muloqoti, tili va nutqi, aqlining rivojlanishi va albatta, ijodkorligi. Biz har bir kunni shunday rejalashtiramizki, bolaning mana shu hamma qirralari baravar rivojlanib borsin. Pedagogik jarayonni loyihalashtirishning yana bir muhim qismi bu xonadagi sharoitdir. Xonani shunday jihozlashimiz kerakki, tarbiyachi aytmasa ham bola o'zi borib biror narsani o'rganishni boshlasin. Biz buni "markazlar" deb ataymiz. Masalan, burchakda o'yinchoq mashinalar va kubiklar tursa bu qurish-yasash markazi bo'ladi. Ikkinchi tomonda kitoblar va rasmlar tursa bu nutq markazi. Loyihalashtirishda mana shu markazlarni haftalik mavzuga qarab o'zgartirib turishimiz kerak. Masalan, bu haftadagi mavzumiz "Kuz" bo'lsa, markazlarga sarg'aygan barglar, mevalar, kuz rasmlari qo'yiladi. Bola qaysi markazga borsa ham kuz fasli haqida yangi narsa o'rganadi. Bu tarbiyachining ishini osonlashtiradi, bolaning esa qiziqishini oshiradi. Har bir tarbiyachi dushanbadan jumagacha nima qilishini aniq bilishi shart. Haftalik mavzularni tanlashda bolalarning o'zidan so'rash ham juda yaxshi natija beradi. "Bolalar, kelasi hafta nima haqida gaplashamiz?" deb ko'ring, ular sizga o'nlab g'oyalar berishadi. Kunlik loyihada esa bolaning har bir harakati inobatga olinadi. Ertalabki kutib olishdan boshlab, badantarbiya, nonushta, mashg'ulotlar va sayrgacha hamma-hammasi bir-biriga bog'liq bo'lishi kerak. Masalan, darsda qushlar haqida gaplashdikmi, sayrga chiqqanda o'sha qushlarni daraxtda kuzatishimiz kerak. Shunda bolaning esida yaxshi qoladi. Bu "integratsiya" deb ataladi, ya'ni bilimlarning bir-biriga qo'shib ketishi. Kichkina bolaga dars o'taman deb uni partaga o'tqazib qo'ysangiz, u besh daqiqada zerikadi. Bog'chada loyihalashtirishning eng katta siri o'yindir. Biz o'yinni shunday loyihalashtiramizki, bola o'ynayapman deb o'ylaydi, aslida esa o'rganyotgan bo'ladi. Masalan, do'kon o'yinini o'ynayotganda bola bilmasdan matematikani (hisob-kitobni), tilni (muomala qilishni) va odobni o'rganadi. Shuning uchun har bir darsimiz ichida biror bir qiziqarli o'yin bo'lishi shart. Agar bola mashg'ulot tugaganini sezmay qolsa, demak, biz jarayonni zo'r loyihalashtirgan bo'lamiz. Tarbiyachi qanchalik kuchli bo'lmasin, ota-ona yordam bermasa, ishda samara kam bo'ladi. Loyihalashtirish jarayonida ota-onalarni ham chetda qoldirmaslik kerak. Biz ularga: "Bu hafta bog'chada qushlar haqida gaplashyapmiz, uyda o'g'lingiz yoki qizingiz bilan birga qushlarga don bering", deb maslahat berishimiz kerak. Ota-onalar bog'chada nima bo'layotganini bilsa, ular ham uyda o'sha mavzuni davom ettirishadi. Shunda bolaning bilimi yanada mustahkamlanadi. Loyihalashtirish faqat oldinga qarash emas, balki orqaga ham qarab turishdir. Kun oxirida "Bugun hammasi men

o'ylagandek bo'ldimi?", "Bolalar zerikmadimi?" deb o'zimizga savol berishimiz kerak. Agar biror o'yin o'xshamasa, uni keyingi safar o'zgartirishimiz kerak. Har bir bolani kuzatish juda muhim. Kimdir rasm chizishni yaxshi ko'radi, kimdir esa yugurishni. Biz loyihamizni shunday tuzishimiz kerakki, har bir bola o'zining yoqtirgan ishini topa olsun.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik jarayonni loyihalashtirish bu shunchaki o'quv rejalarini tuzish yoki hujjatlarni tartibga solish emas. Bu jarayon, aslida, har bir bolaning ertangi kuni, uning jamiyatdagi o'rni va qanday inson bo'lib yetishishi uchun qo'yilgan poydevordir. Biz tarbiyachilar sifatida qog'ozga nimanidir yozayotganimizda, uning ortida mitti qalblarning taqdiri turganini his qilishimiz kerak. To'g'ri loyihalashtirilgan kun bu bolaning zerikmasligi, yangi narsani o'rganishi va bog'chadan uyiga bir dunyo taassurot bilan qaytishidir. Pedagogik jarayonni loyihalashtirishda eng asosiy narsa bu bolaning qiziqishlari va erkinligidir. Biz bolalarni qolipga solmasligimiz, aksincha, ularning qobiliyatlari ochilishi uchun sharoit yaratib berishimiz lozim. Tarbiyachi bu jarayonda "men hamma narsani bilaman" degan ustoz emas, balki bolalar bilan birga dunyoni qaytadan kashf qiladigan do'st va yo'l boshchi bo'lishi kerak. Agar biz mashg'ulotlarimizni o'yin orqali, quvnoq va qiziqarli qilib loyihalashtirsak, bolada bilim olishga nisbatan umrbod muhabbat uyg'ota olamiz. Bu esa maktabga borganda uning qiynalmasligiga, darslarni o'zlashtirishi oson kechishiga yordam beradi. Shuningdek, shuni ham unutmasligimiz kerakki, har qanday mukammal reja ham hayotiy kuzatuvlar bilan boyitilmasa, o'z kuchini yo'qotadi. Biz har kuni bolalarni kuzatib, ularning ehtiyojlaridan kelib chiqib rejalarimizga o'zgartirish kiritishdan qo'rqmasligimiz kerak. Bolalar bizga yo'l ko'rsatadi, biz esa ularning yo'lini yorituvchi chiroq bo'lamiz. Ota-onalar bilan hamkorlikni to'g'ri yo'lga qo'yish esa loyihamizning yanada mustahkam bo'lishini ta'minlaydi. Bog'cha va oila bir yoqadan bosh chiqarib harakat qilsagina, kutilgan natijaga erishiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. 2021.
2. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining Davlat o'quv dasturi. Takomillashtirilgan nashr. 2022.
3. Shin A.V. Maktabgacha ta'limda pedagogik mahorat va loyihalashtirish asoslari. 2021.
4. Nurmatova M.Y. Maktabgacha pedagogika: yangicha yondashuvlar. 2020.
5. Abdullayeva Q.M. MTTlarda ta'lim jarayonini innovatsion loyihalashtirish metodikasi. 2023.